

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації «Конституційна скарга у механізмі захисту прав людини» за спеціальністю 081 «Право» 12 травня 2023 року.

Кулявець Олександр Сергійович

1994 року народження

Громадянин України

освіта вища: у 2018 закінчив Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (СВО «Магістр» за спеціальністю Право (кваліфікація Юрист).

У 2018 р. вступив до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса на кафедру конституційного, міжнародного і кримінального права за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Турченко Ольга Григорівна, кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Здобувач має 10 наукових праць: 4 статті в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях, зокрема:

**Статті в наукових виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України:
Статті в наукових виданнях, включених до переліку наукових
фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»**

1. Турченко О.Г., Кулявець О.С. Рішення конституційного суду України у справах за конституційними скаргами як засіб вдосконалення законодавства та забезпечення верховенства Конституції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №10. С. 90-93. URL: http://lsei.org.ua/10_2021/22.pdf.

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/20>.

(Ключові слова: верховенство Конституції, конституційна скарга, законодавство, Конституційний Суд України, виконання рішень Конституційного Суду України, неконституційність, законотворчість)

2. Кулявець О.С. Вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту як вимога прийнятності конституційної скарги. *Часопис Київського університету права*. 2021. №4. С.51-54. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/85/%E2%84%964-2021>.

DOI 10.36695/2219-5521.4.2021.09.

(Ключові слова: конституційна скарга, вимоги прийнятності, доступ до правосуддя, вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту, звільнення від вимог прийнятності)

3. Кулявець О.С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2021. №31. С.54-61. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/508/470>.

DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6381794>.

(Ключові слова: конституційна скарга, верховенство конституції, Конституційний Суд України, Федеральний Конституційний Суд Німеччини, виконання рішень Конституційного Суду України)

4. Кулявець О.С. Предмет конституційної скарги в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. №69. С.59-64. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254413/251638>.

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.9>.

(Ключові слова: конституційна скарга, предмет, закон, нормативно-правовий акт, підзаконний акт)

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Міхайліна Тетяна Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Гоцуляк Юрій Вікторович, доктор юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри теорії, історії держави і права та філософії права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Щебетун Ірина Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса:

Можна відмітити певну дискусійність окремих висновків дисертанта, зокрема, щодо доцільності розширення кола суб'єктів звернення з конституційною скаргою і включення до нього юридичних осіб публічного права (наприклад, органам місцевого самоврядування); критерії конституційної скарги як ефективного національного «фільтру» перед зверненням до Європейського суду з прав людини.

Белов Дмитро Миколайович – професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України:

1. Дискусійним вбачається висновок автора, що «При розгляді конституційних скарг через тлумачення Конституції, що здійснюється на принципах верховенства права та пріоритету прав людини, відбувається пристосування, адаптація конституційних норм до фактичних суспільних відносин, що змінюються, без безпосередньої зміни самого тексту Конституції; при чому звернення особи стосовно офіційного тлумачення вимог чинного законодавства, застосованого до неї, не повинно розглядатися ні функціонально, ні інституціонально як різновид конституційної скарги» (с.66).

2. Потребує додаткового обґрунтування пропозиція дисертанта щодо доцільності заміни існуючої в Україні неповної, «усіченої», нормативної моделі конституційної скарги на повну конституційну скаргу («complete constitutional complaint») і відповідно, розширення предмету конституційної скарги (с.20).

3. Автором виділені проблеми неефективності виконання рішень КСУ за конституційними скаргами (пункт 7 Висновків до Розділу 2, с.120), при цьому в роботі запропоновані шляхи вирішення тільки деяких з них; тому, під час публічного захисту рекомендується окреслити способи вирішення усіх вказаних проблем.

Терлецький Дмитро Сергійович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія»:

1. Зауваження, яке найперше стосується першого розділу дисертації «Конституційна скарга у механізмі захисту прав людини», але має «наскрізний» й концептуальний характер щодо дисертаційного дослідження О.С. Кулявця загалом.

Серед положень наукової новизни, які виносяться на захист, першим автор визначив таке: «обґрунтоване комплексне розуміння природи конституційної скарги як «засобу забезпечення верховенства Конституції», «засобу вдосконалення законодавства», «засобу захисту прав людини»» (с.20 дисертації).

Дійсно, функціональне призначення конституційної скарги виходить за межі захисту конституційних прав певної особи та мусить інтерпретуватися більш широко – як один із засобів забезпечення конституційного правопорядку в державі.

Утвердження конституційно закріплених цінностей і принципів, зокрема принципів відповідальності держави перед людиною за свою діяльність, неприпустимості звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів, забезпечення їх змістової і формальної відповідності Конституції України тощо, - наведені та інші загальнозначущі наслідки вирішення Конституційним Судом України справ за конституційними скаргами є безсумнівними.

Поділяючи таку позицію, водночас глибоко переконаний, що «двоєдине» функціональне призначення конституційної скарги у правовому регулюванні, не повинно заперечувати або підміняти її первинного значення – юридичного засобу захисту конституційних прав конкретної особи.

Запроваджена змінами до Конституції України щодо правосуддя 2016 р. модель конституційної скарги покликана забезпечувати пряме звернення особи з метою захисту її конституційних прав до органу конституційної юрисдикції у зв'язку із конкретною судовою скаргою. З цієї причини видається безсумнівним, що особа, яка після вичерпання інших національних засобів юридичного захисту звертається до Конституційного Суду України, керується прагненням домогтися у подальшому відновлення її порушених конституційних прав, зокрема шляхом перегляду остаточного судового

рішення в її справі та відшкодування державою шкоди, завданої їй у результаті застосування судом неконституційного закону України.

Утім, зважаючи на відсутність у Конституційного Суду України подібних повноважень, саме лише вирішення ним справи за конституційною скаргою не може задовольнити такі прагнення. Являючи собою юридичний засіб захисту конституційних прав особи субсидіарного та виключного характеру, конституційна скарга набуває для особи-заявника практичної цінності не як така, а у системно-функціональному зв'язку з іншими засобами юридичного захисту.

Послідовно дотримуючись такої позиції, виразний змістовний наголос автора в контексті «підвищення ефективності реалізації конституційної скарги в Україні» (с.18) на осмисленні і вдосконаленні юрисдикційної діяльності Конституційного Суду України сприймається як пряме упущення. Аналіз юридичних наслідків рішень Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами. Зокрема в аспекті перегляду за виключними обставинами остаточних судових рішень судами загальної юрисдикції, наявний в дисертації (с.107-108), але, видається, в обсязі, не адекватному їх дійсній значущості. Правозастосовна практика судів загальної юрисдикції є, напевно, чи не найкращим критерієм визначення ефективності конституційної скарги як засобу захисту порушених конституційних прав, особливо зважаючи на особливості запровадженої в Україні моделі конституційної скарги.

Відповідно, під час публічного захисту затребуваним є визначення позиції автора щодо сформованих у правозастосовній практиці підходів: 1) до перегляду судових рішень через встановлену Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи; 2) відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, завданої фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними.

2. Не заперечуючи ані можливості, ані доцільності зміни запровадженої в Україні моделі конституційної скарги, - за С. Різником йдеться про модель статутної конституційної скарги, яка не передбачає правомочності суб'єкта права на конституційну скаргу клопотати щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) підзаконних нормативних актів, - тим не менш, певен, що поза визначенням і усуненням причин, які щонайменше обтяжують дієвість конституційної скарги як юридичного засобу захисту порушених конституційних прав конкретної особи.

З цієї причини під час публічного захисту затребуваним є конкретизація аргументації позиції автора (с.41-47) щодо розширення переліку нормативно-правових актів, які можуть перевірені на відповідність Конституції України за конституційною скаргою.

3. Серед наукових результатів дисертаційного дослідження, які винесені на захист, вагому складову становлять пропозиції автора щодо вдосконалення чинного нормативно-правового регулювання здійснення права на конституційну скаргу, включно із змінами до Конституції України. У цьому зв'язку як упущення автора сприймається відсутність в дисертації належної уваги та відповідного аналізу положень проекту Закону України «Про конституційну процедуру» (№4533 від 21.12.2020р.). Йдеться, зокрема, про положення статей 24-28, особливо частини другої статті 26, статей 29-34 тощо в частині здійснення права на конституційну скаргу та конституційного провадження у справах за конституційними скаргами (див.: доопрацьований проект Закону України «Про конституційну процедуру» №4533 станом на 05.04.2021 р. Офіційний портал Верховної Ради України. Законотворчість. URL: http://w1.c1.rada.go.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70729 (дата відвідування 19.04.2023 р.).

4. Підтримуючи пропозиції автора щодо вдосконалення механізму виконання рішень Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами, а також вдосконалення вимог прийнятності конституційної скарги, аргументовані, насамперед, у другому розділі

дисертації «Провадження у справах за конституційними скаргами», видається важливим в контексті осмислення «підвищення ефективності реалізації конституційної скарги в Україні» визначити позицію автора щодо можливих засобів й заходів забезпечення дотримання Конституційним Судом України строків конституційного провадження у справах за конституційними скаргами.

Зважаючи на цілком слушні міркування автора щодо забезпечувального наказу (с.85-88), які зрештою втілені у його висновку про те, що «обов'язкова наявність остаточного судового рішення як передумови для подання конституційної скарги у сукупності з відсутністю дієвого механізму винесення забезпечувального наказу ставить під сумнів ефективність вказаного конституційного інституту у системі захисту прав особи» (с.67), таке визначення позиції автора є вкрай слушним.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Кулявцю Олександрю Сергійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої вченої ради

Тетяна МІХАЙЛІНА

